

Šime Jurić: Iz muzeja hrvatske knjige (Izbor književnih i kulturno-povijesnih rasprava, bibliografskih i bibliotekarskih članaka i prikaza knjiga), Matica hrvatska, Zagreb, 2000, str. 332.

Posljednje je desetljeće 20. stoljeća desetljeće sveopće informatizacije u kojemu je knjiga sve rjeđe izvor znanja. Što će se dogoditi s knjigom i kakva je njezina sudbina u novom tisućljeću, neizvjesno je. Ono što je neosporno jest da svaka knjiga, baš kao i čovjek, ima svoju povijest i svoje značenje. Knjige čine kulturno blago neke zemlje i odraz su njezinih povijesnih i društvenih zbivanja.

Danas se u središnjoj hrvatskoj knjižnici, Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, čuva preko 2.500.000 knjiga, časopisa i rukopisa. Za njihovo su postojanje zaslužni prije svega njihovi autori, ali i njihovi čuvari – bibliotekari. Jedan od najzaslužnijih čuvara hrvatske knjige, Šime Jurić, svoj je radni vijek proveo među knjigama. Književni povjesničar, bibliograf i bibliotekar, cijeli je svoj život brinuo za blago u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu u kojoj je radio pune trideset i tri godine.

Njegov osjećaj i svijest o značenju ljudskog i nacionalnog dobra i trajnih vrijednosti pohranjenih u knjigama pratio ga je još kao đaka gimnazije koju je pohađao u rodnom Sinju i Splitu. Već se tada dopisivao s knjižarima i antikvarima i dobivao od njih kataloge knjiga koji su ga informirali o tome što se u zemlji i svijetu tiska i izdaje. Nakon završene gimnazije odlazi u Zagreb gdje se upisao na Filozofski fakultet. Studirao je klasične jezike i književnost, povijest starog vijeka i filozofiju te kao pomoćni predmet povijest južnoslavenskih književnosti. Poslije završetka studija 1940. godine provodi još tri godine u Zagrebu, 1943. g. odlazi u Bol na Braču, a 1945. g. u Zadar gdje je kao kustos Arheološkog muzeja u kratkom vremenu sredio i stručno popisao svu sačuvanu muzejsku građu u Sv. Donatu i muzejske zbirke iz Obrovca. Rekonstruirao je i popisao građu koju su Talijani i Nijemci odnijeli iz Zadra. Početkom 1946. g. ponovo odlazi u Zagreb te se zapošljava u Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci kao voditelj Zbirke starih i rijetkih knjiga i rukopisa gdje ostaje sve do 1979. godine.

U tri desetljeća koja je proveo u Zbirci uspio je obraditi gotovo svu trezorsku rukopisnu građu i sve stare i rijetke knjige, a njegovom zaslugom nastali su abecedni katalog rukopisa, predmetni katalog rukopisa, indeks korespondencije, abecedni katalog rijetkih knjiga, katalog knjižnice obitelji Kušević i katalog disertacija i magistrarskih radnji. U tim je katalogima registrirano više od 120.900 bibliotečnih jedinica. Dosad su tiskane i objavljene četiri knjige *Kataloga Nacionalne i sveučilišne biblioteke*. Zahvaljujući njemu fond Zbirke starih i rijetkih knjiga i rukopisa uvelike je povećan u vrijeme kad on tamo radi, ali se njegov utjecaj osjetio i u drugim odjelima Nacio-

nalne i sveučilišne biblioteke jer su, prema njegovim sugestijama, nabavljene mnoge knjige iz bibliotekarstva, filologije te nacionalne i svjetske povijesti.

Osim što je nabavljao i otkrivao knjige i rukopise, Jurić je objavio čitav niz rasprava i knjiga. Kao srednjoškolac objavljivao je pjesme i kraće prozne sastavke dok se kao student zanimao za svjetsku književnost s čijeg je područja objavio nekoliko tekstova (piše o Boileauovoj teoriji klasicizma te o starogrčkom kazalištu). Nakon dolaska u Nacionalnu i sveučilišnu biblioteku njegov je interes usmjeren prvenstveno na bibliotekarske teme koje je obradio u mnogo rasprava te u nekoliko knjiga. Njegove radove možemo podijeliti u više skupina: bibliografska djela, rasprave iz područja povijesti knjige, posebice povijesti hrvatske knjige, rasprave i studije iz pomoćnih bibliotekarskih disciplina, zatim iz hrvatske kulturne povijesti, pedagoške radove iz bibliotekarstva, tekstološka istraživanja, prijevode stručnih knjiga te popularnih članaka i recenzija. Ovdje svakako treba istaknuti njegovu bibliografiju hrvatskih latinista, kapitalno djelo među našim retrospektivnim bibliografijama. Objavio ju je 1968. godine u izdanju JAZU, nakon višegodišnjeg sustavnog rada i istraživanja u knjižnicama u domovini i svijetu pod naslovom: *Jugoslaviae scriptores Latini recentioris aetatis, Pars I, Opera scriptorum Latinorum natione Croatarum usque ad Annum MDCCXLVIII typis edita*. U toj su bibliografiji registrirane 4003 bibliografske jedinice. Drugi svezak toga djela (1971. g.) donosi svu građu dopunjenu i razvrstanu u 21 stručnu skupinu. Prvom i drugom svesku pripada još i dodatak pod naslovom *Additamentum I* (1982) s još 962 nove jedinice. Značaj ove bibliografije ne očituje se samo u sveobuhvatnosti i količini građe koju sadrži već i u tome što je Jurić otkrio određeni broj hrvatskih latinista koje naša književna povijest dotad nije registrirala. Osim ove bibliografije, kojom je dokumentirao bogatu višestoljetnu latinističku pisanu kulturu Hrvata i time pokazao da je pismenost bitna odrednica naše trojezične i tropismene kulturne tradicije, Jurić je objavio i nekoliko tematskih bibliografija, kao što je *Grada za bibliografiju Markantuna De Dominisa*, popis izdanja Matije Vlačića Ilirika u našim knjižnicama, bibliografiju Sinja i Cetinske krajine i bibliografiju o Sinjskoj alci.

Od radova s područja povijesti knjige posebno su vrijedni njegovi prilozi hrvatskoj inkunabulistici. Objavio je nekoliko rasprava o inkunabulama u našim domaćim knjižnicama te o hrvatskim inkunabulama. Za tiskanje je priredio popis inkunabula u svim hrvatskim knjižnicama. Uz to je utvrdio i popis od oko 150 hrvatskih inkunabula tiskanih na hrvatskom jeziku, napisanih od hrvatskih pisaca na stranim jezicima i tiskanih od domaćih majstora tipografa. Jurić je u okviru svog književnopovijesnog rada objelodanio nepoznate ili slabo poznate tekstove iz hrvatske kulturne povijesti, a među njima su: Demetrove grčke lirske pjesme, korespondencija Petra Stankovića s braćom Appendini, korespondencija Didaka Dubravića s Pietrom Francescom Peggijem, nepoznata Nelipićeva listina. Priredio je za tisak i djelo Marka Marulića *De veteris instrumenti viris illustribus* koje je sam otkrio.

Umirovljenjem 1979. godine Jurićev znanstveni i stručni rad ne prestaje. Naprotiv, nakon 1979. g. pokrenuo je niz znanstveno-istraživačkih projekata te objavio nekoliko knjiga, među kojima valja posebno izdvojiti knjigu *Iz muzeja hrvatske knjige* (Matica hrvatska, Zagreb, 2000). Knjiga sadrži izbor književnih i kulturnopovijesnih

rasprava, bibliografskih i bibliotekarskih članaka i prikaza knjiga, a sastoji se od tri veće cjeline: *O ličnostima*, *O knjigama*, *O alci*.

Prvi dio *O ličnostima* sadrži osam radova u kojima, redom, Jurić piše o sljedećim hrvatskim humanistima: Ivanu Gazuliću, Dobriću Dobričeviću, Matiji Vlačiću Iliriku, Franji Nigeru, Ivanu Nelipiću, Frani Petriću, Nikoli Petroviću te o Šimunu Hvaraninu. Jurić svakog humanista prikazuje iz vlastite perspektive te na temelju vlastita istraživanja, dajući tako značajan prilog hrvatskoj filozofskoj i kulturnoj baštini. Ukratko eu spomenuti o čemu Šime Jurić u svakom pojedinom tekstu piše.

U tekstu »Prilozi biografiji Ivana Gazulića« Jurić na temelju istraživanja i proučavanja dokumenata iz Dubrovačkog arhiva otkriva čitav niz novih podataka iz života Ivana Gazulića, vrlo uglednog matematičara i astronoma 15. stoljeća. Iznesceni podaci bili su dotada nepoznati hrvatskim znanstvenim krugovima, a govore ne samo o spomenutom učenjaku već i o kulturnoj, političkoj i socio-ekonomskoj povijesti Dubrovnika u 15. stoljeću. Uz tekst se nalaze još i 34 izvorna dokumenta na latinskom jeziku koja svjedoče o životu i djelovanju našeg učenjaka. U tekstu »O djelovanju Dobrića Dobričevića u Padovi« prikazani su nepoznati podaci iz života i rada znamenitog dubrovačkog tiskara i izdavača knjiga iz druge polovine 15. i početka 16. stoljeća. Te je podatke, napominje Jurić, prije njega objavio talijanski kulturni historik Antonio Sartori koji je građu crpio iz padovanskog gradskog arhiva. Ta je građa bitna i dragocjena za povijest tiskarstva Padove, tada drugog po redu kulturnog centra Mletačke Republike, čiji je sudionik bio i naš Dobričević. Tekst »Matija Vlačić Ilirik – život i djelo« donosi pregledno podatke o Vlačićevu životu te pregled, ali i sudbinu pojedinih njegovih djela. Nešto više prostora Jurić posvećuje humanistu Franji Nigeru čiji je život i rad upravo on počeo sustavnije proučavati te sabirati podatke za njegovu bibliografiju. Slijedi tekst o već spomenutoj neobjavljenoj listini cetinskog kneza Ivana Nelipića koji govori o hrvatskoj srednjovjekovnoj velikaškoj obitelji Nelipić, točnije o njezinoj cetinskoj grani kojoj je rodonačelnik glasoviti Ivan Nelipac zvan Vojvoda, gospodar Knina i najveći oponent kraljevskoj vlasti u Dalmatinskoj Hrvatskoj u prvoj polovici 14. stoljeća. Ova je listina zapravo darovnica Ivana, sina Ivana Nelipića, braći Vignju, Pavlu i Grguru, sinovima Dubravka Dehojevića i njihovu stričeviću Nikoli, sinu Vukotinu, i njihovim potomcima za bezbrojne usluge i pomoć. Otkrivanjem i objavljivanjem ove listine Jurić daje značajan prilog izučavanju hrvatske povijesti 15. stoljeća. Tekst o Frani Petriću Jurić je napisao i objavio 1979. godine uz izdanje Petrićevog kapitalnog djela *Nova de universis philosophia – Nova sveopća filozofija* koja je objavljena na latinskom i hrvatskom jeziku iste godine u Zagrebu. U tekstu je iznesena povijest obitelji Petrić te kratka Petrićeva biografija. O Nikoli Petroviću, neistraženom i gotovo nepoznatom korčulanskom humanistu 16. stoljeća te o njegovu Zborniku književnih radova Šime Jurić napisao je opširniji tekst s pregledom sadržaja Zbornika, vlastitim komentarima te osvrtom na Petrovićevo djelo. Posljednji tekst posvećen znamenitim, a nedovoljno poznatim osobama govori o Šimunu Hvaraninu i njegovim inkunabulama. Jurićevi radovi s područja inkunabulistike posebno su vrijedni, a vrlo često je objavljivao svoje radove u najpoznatijoj međunarodnoj publikaciji za inkunabulistiku *Beiträge zur Inkunabelkunde*. »O Šimunu

Hvaraninu i njegovim inkunabulama« rad je koji ukratko iznosi problematiku određivanja autora dviju spomenutih inkunabula (jedna je iz 1472, a druga iz 1476. godine), a u dodatku se nalaze njihove fotografije i transkripcija suvremenom latiničnom grafijom.

Središnji dio knjige sadrži osam radova objedinjenih u cjelinu *O knjigama*. Tekstovi obrađuju niz tema s kojima se Jurić svakodnevno susretao u svom poslu bibliotekara. Jedan od problema u radu oko knjiga jest i pitanje transkripcije ili prenošenje riječi, napisanih kojim stranim pismom u pismo kojim se najviše služi knjižnica. Pitanje transkripcije, međutim, nije samo bibliotekarski problem, već se ono susreće na najrazličitijim područjima znanosti i javnog rada uopće. Stoga su na to pitanje davani i različiti odgovori, a Jurić je taj problem obradio sa stajališta bibliotekara. Tako u tekstu »Transkripcijske metode i bibliotekarstvo« iznosi tri metode transkripcije (fonetsku, fonološku i doslovnu transkripciju ili transliteraciju), njihove prednosti i nedostatke.

Osim tekstova s područja bibliotekarstva objelodanjena je i književna rasprava o latinskoj burleski zagrebačkog studenta Stjepana Mihajla Senyja iz 18. stoljeća, točnije o satiri koju Jurić predstavlja kao »vrlo zanimljiv plod filološkog humora, poteklog iz redova hrvatskog đastva marijaterzijanskog doba«. ¹ Slijedi tekst koji govori o kodeksima Urbinske knjižnice u kojima se nalaze neki podaci važni za hrvatsku, ponajprije zadarsku povijest. Radi se, naime, o materijalu koji je zbog preglednosti podijeljen u dvije skupine: 1. *Kodeksi u kojima dolaze djela pisaca koji potječu iz naših krajeva ili su kao stranci dulje vremena živjeli i djelovali u našoj sredini.* 2. *Kodeksi koji sadržavaju bilo kakve vijesti ili podatke o našim ljudima i našim krajevima, kao i oni u kojima dolaze razni sastavci (pisma, pjesme itd.) upućeni ili posvećeni našim ljudima.*

Ono što je Šime Jurić u svome dugogodišnjem radu u Zbirci starih i rijetkih knjiga i rukopisa uvijek poticao je otkrivanje nepoznate i neregistrirane građe. Uočio je potrebu registriranja dotad neregistrirane građe i na tome je području napravio velike pomake. Tako u prikazu »O katalogiziranju srednjovjekovnih i novijih rukopisa« (iz 1964. g.), Jurić donosi izvještaj iz Wolfenbüttela u Njemačkoj gdje je 1962. godine održano savjetovanje stručnjaka na kojemu su pretresena najraznovrsnija pitanja u vezi s radom na katalogizaciji njemačkog rukopisnog blaga koje je Njemačkoj bilo nužno nakon teških gubitaka njemačkog kulturnog blaga u Drugom svjetskom ratu. Kako je katalogizacija starih rukopisa bila potrebna i hrvatskoj kulturnoj baštini, Jurić nam u spomenutom prikazu iznosi u nakraćim crtama popis i sadržaj objavljenih priloga koji su izdani u njemačkom stručnom časopisu *Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie* (Časopis za bibliotekarstvo i bibliografiju), a o kojima se govorilo na savjetovanju. Ti su prilozi, s obzirom na njihovu zanimljivu tematiku, bili upute i pomoć našim bibliotekarima u katalogizaciji starih rukopisa.

Maskirana ili prerusena književnost često je problem bibliotekara. Djela takve književnosti imaju anonimne pisce (često se služe pseudonimima), prikriveno tipo-

¹ Šime Jurić: *Iz muzeja hrvatske knjige*, Matica hrvatska, Zagreb, 2000, str. 201.

grafsko-nakladničko porijeklo, a ponekad im je prikriiven pravi i stvarni smisao i značenje sadržaja. Istražujući takva djela Jurić otkriva nekoliko slučajeva starijih fingiranih impresuma s imenima mjesta s područja Hrvatske i nekih susjednih zemalja. Abecednim redom navodi imena mjesta koja se, bez utemeljenosti, nalaze na pojedinim tekstovima: Beograd, Dalmazago, Donja Slavonija, Dubrovnik, Gradec (Gradac), Korčula, Ljubljana, Morlakija, Obrovac, Rijeka.

U preostalim tekstovima drugog dijela ove knjige autor iznosi podatke o katalogu starijih datiranih latiničkih rukopisa koji se čuvaju u pariškim bibliotekama, zatim, o nepoznatoj dubrovačkoj inkunabuli čiji je autor dubrovački humanist Franjo Lucijan Gundulić, nepoznat i neistražen humanistički pisac. Prikaz »Dva značajna strana kataloga« iz 1969. godine donosi nam podatke o katalogu A. Verneta te o katalogu I. Mezeya. Prvi je katalog za nas zanimljiv jer se u njemu radi o aktivnosti našega Ivana Dubrovčanina odnosno Ivana Stojkovića na bibliofilsko-bibliotekarskom području. U drugom je spomenutom katalogu opisan stanovit broj kodeksa koji se mogu dovesti u užu vezu s našom zemljom i s našim ljudima: ili potječu iz Hrvatske, ili su inače sadržajno povezan s nama. Katalog sadržava opis zbirke latinskih srednjovjekovnih kodeksa koji se nalaze u Budimpeštanskoj sveučilišnoj knjižnici. U njemu je zabilježeno da četiri kodeksa ove zbirke potječu iz Hrvatske, iz pavlinskih samostana u Remetama, Lepoglavi i u Gariću. Ti su kodeksi u Peštu preneseni za vladanja cara Josipa II.

Kao rođeni Sinjanin autor se zanimao i za poznatu Sinjsku alku. O njoj je napisao nekoliko tekstova, a posljednja cjelina ove knjige *O alci* donosi nam dva teksta: »Sinjska alka prema drugim srednjovjekovnim igrama« (iz 1960. godine) i »Pjesma o Sinjskoj alci iz 1827. godine« (iz 1981. godine). Prvim nam tekstom Jurić daje vrlo zanimljiv pregled srednjovjekovnih viteških igara, njihova obilježja te objašnjava razloge njihove popularnosti u srednjem vijeku. Zaključuje da sinjsku alku možemo dovesti u vezu s karuselskom igrom »gađanja u prsten« te da se ona svečano izvodila u nekim dalmatinskim mjestima, npr. u Zadru, a da su je Sinjani kasnije uveli u svoju tradiciju kako bi proslavili veliku narodnu pobjedu nad Turcima. Uvodeći igranje alke Sinjani su toj priredbi od početka nastojali dati što svečaniji i viteškiji ton, a plemeniti i viteški izraz te igre uspio se održati do danas (zanemarit ćemo događaje s prošlogodišnje alke). O Sinjskoj je alci ispjevano nekoliko pjesama, a ovdje nam Šime Jurić interpretira talijansku pjesmu Leonarda Dudana iz 1827. godine. Pjesma je prigodničarskog karaktera i opisuje Sinjsku junačku narodnu igru, a nastala je u povodu rođendana cara i kralja Franje I. (1792–1835) koji je 1818. g. putovao Dalmacijom i tada dvaput prošao kroz Sinj. Oba su je puta njemu u čast trčala Alka, koja mu se neobično svidjela.

Na kraju knjige uvrštena je i bibliografija radova Šime Jurića, s napomenom da brojni, pretežno beletristički radovi u nju nisu uvršteni, kao i neki prikazi i ocjene poslije 1950. godine. Međutim, već i ovaj popis uvrštenih djela govori nam o plodnom i stvaralačkom životu autora koji je nesebično davao znanstvenoj javnosti na uvid podatke i informacije do kojih je došao tijekom svojim brojnih istraživanja. Ne samo da su nam podaci o piscima, rukopisima i knjigama koje je otkrio time postali

dostupni, već i pouzdani. Za svoj rad je Š. Jurić dobio više nagrada i priznanja, između ostalih 1995. g. nagradu HAZU za najviša društvena i znanstvena dostignuća u Hrvatskoj. Za knjigu *Iz muzeja hrvatske knjige* dobio je 2001. godine nagradu »Judita« za najbolju knjigu o hrvatskoj književnoj baštini u 2000. godini, koju mu je dodijelio Društvo hrvatskih književnika u sklopu Dana hrvatske knjige.

ALICA BAČEKOVIĆ

Rogierus Josephus Boscovich, De continuitatis lege / Über das Gesetz der Kontinuität, Universitätsverlag Carl Winter, Heidelberg, 2002, str. 379.

Nakon latinsko-hrvatskog izdanja Boškovićeve djela *De continuitatis lege / O zakonu neprekinutosti* (Školska knjiga, Zagreb, 1996) Josip Talanga je priredio i latinsko-njemačko izdanje istog djela, u sedmom broju niza »Beiträge zur Slavischen Philologie« (izdavač: Wilfried Potthoff). Talanga je djelo preveo na njemački i popratio komentarima, bilješkama i kazalima. Ovo se latinsko-njemačko izdanje ponešto razlikuje od latinsko-hrvatskog; ono je naime prilagođeno njemačkom čitatelju. To se ne odnosi na sam Boškovićev tekst nego na priloge u knjizi.

U predgovoru latinsko-njemačkog izdanja Talanga ističe da se djela hrvatskog Leibniza, kako je Boškovića nazvao Werner Heisenberg, žele učiniti dostupnim širem krugu njemačkih čitatelja. S obzirom na to u uvodu se kratko upućuje na Boškovićev životopis i navode se njegova najvažnija djela kao i neka djela o Boškoviću od 18. stoljeća do danas. U komentaru (*Anmerkungen*) također postoji neznatna razlika u odnosu na latinsko-hrvatsko izdanje. U latinsko-njemačkom izdanju nema dodataka koji postoje u latinsko-hrvatskom izdanju. Radi se o tekstovima G. W. Leibniza i Gabrielle-Emilie du Châtelet u kojima se iznosi problem zakona neprekinutosti. U 247 bilježaka (u hrvatskom izdanju ih ima 267) Talanga opširno komentira Boškovićev tekst donoseći veliki broj historijskih napomena važnih za razumijevanje teksta, objašnjujući pojmove koji su bili važni u raspravama osamnaestog stoljeća. Također upućuje na literaturu o dotičnim znanstvenim i filozofskim problemima. Kazala su vrlo važno pomagalo ne samo za snalaženje u tekstu nego i zbog toga da se dobije uvid koju tradiciju Bošković slijedi i koje autore navodi u svojoj raspravi, te koje sve pojmove rabi. Stvarno kazalo sadrži oko osamsto latinskih pojmova iz Boškovićeve rasprave s prijevodima na njemački i s upućivanjem na broj u raspravi gdje se ti pojmovi nalaze.

Ova Boškovićeva rasprava spada u jednu od nekoliko njegovih rasprava koje prethode njegovom glavnom djelu *Teorija prirodne filozofije*.

Zakon neprekinutosti (*lex continuitatis*) je jedno od ishodišta i polazišta iz kojeg je izrasla Boškovićeva teorija prirodne filozofije. Taj zakon/načelo nije nikakva no-